

Slovanski ostanki v dolini Anniviers.

Spisal *Davorin Trstenjak.*

(Konec.)

Že spisovatelj švicarske zgodovine Johannes von Müller (Schweiz. Gesch. I. 417—418) se je čudil slovanskim imenom v vališkem kantonu, kakor so Gradetz, Crimenza, Grona itd.; dalje imenu: Winden, katero se v starih listinah in kronikah nahaja. A on in drugi so rekli, da poznamenuje izraz: „homines, qui vocantur Winde“, v obče: „Pflanzer neuer Marken“. Veliki Šafarik pa je še iz Diplomat. Henrici, a. 1229. in iz Chronic. de Berno, a. 1235. več čisto slovanskih krajnih imen odkril, kakoršna so: Chunitz (Kunice), Bumplitz, Czernec (Črniec), Visoye itd. In iz njih je z vso pravico sklepal, da so tam nekdanj stanovali Slovani, ktere Švicarji „Hunen“ imenujejo. Geograf Malten pa je trdno mislil, da so ti prebivalci doline Anniviers, ki je odstranjena šest ur od mesta Sitten, pravi pravcati nasledniki divjih Hunov (Malten, Bibl. I. 28—50)! Za Slovane je prebivalce doline Anniviers tudi spoznal bistroumni ethnograf in jezikoslovec Lorenz Diefenbach (Origines Europ. pag. 245).

Anniviersčanje sami pa verujejo, kakor njih popisovatelj v „Revue de Suisse“ trdi, da od nekd drugod izhajajo, da niso Francozi, katerih jeziku se anniviersski patois najbolj bliža; a sami ne vedó nič povedati, od kod so prišli. Jaz mislim, da poznamenovanje „Hunen“, kakor jih nemški Švicarji imenujejo, pomenja velikane, kajti staronemška beseda hūne, hūne, označuje orjaka, in ime orjakov so stari narodi radi pridevali starejšim prebivalcem. Nemci so torej ta narodič že tukaj našli, ko so se bili na Švicarskem naselili. Jaz bi trdil z Mannertom, da so ti slovanski ostanki potomci onih Slovenov, kateri so v pradobi stanovali ob Adriji, in ktere so bili Kelti, prišedši iz Gallije v gorenjo Italijo, proti zapadu v helvetske in raethske planine potisnoli. Malten je razvèn nekterih krajnih imen tudi še nekaj besed zapisal, ki so čisto slovanske. Presodimo najpoprej topična imena:

Gradetz == Gradec, ne potrebuje razlage.

Czernec == Črniec, rabi se v slovenščini za poznamenovanje močvirnatoga kraja.

Crimenza je brez dvombe isto, kar slovenska Kremenica, torej selo v kremenatem svetu stoječe.

Grona, opominja na ime reke Gron (Hron) na Slovaškem, od gronit se, stürzen.

Visoye — Visoje, kraj na višini. Malten piše: „Der Ort Visoye liegt erhöht auf einer Kalkmasse.“ V Visoji je sedež župnikov, tam stoji lepa pobeljena cerkev in na Visoji stanujejo najbogatejši kmetje.

Sarajetz, menda Zarajec, kraj za rajem t. j. plesiščem.

Banie, od banja, muža, zato Banja loka.

Nekemu goratemu kraju se pravi: Vergoppa, to ni druga nego Verh kope.

Druga topična imena so tako skazena, da se težko razlagajo.

Malten je tudi nekoliko besed zapisal, ktere je za neromanske spoznal, a one tudi niso nemške. So pa té-le:

Tschiehva, koza, kar se ujema z ruskim: cyba, koza. Romanski jeziki izpreminjajo glasnik *b* v *v*; primeri: bevère iz bilere.

Potopiseec v „Revue de Suisse“ pripoveduje, da Anniviersčanje imenujejo svoje „Sennhütten“, planinske hleve za govejo živino in ovce: chalet (izgovori: šalé). Pri starih Čehih in Srbih pa se taki hlevi velijo: šalaši, salaši, v ruskih narečjih: šala, casa pastoralis.

Šala, šalaš, salaš nahajamo tudi v staroslov., samo z drugima suffixoma, in sicer starosl. *χαλ-αφα* ograja. Tudi češčina in poljščina poznate to besedo v obliki: chal-upa, casa, tugurium; zaradi suffixa primeri poljsko: skor-upa, testa, putamen. V besedah hal-aga, chal-upa izobrazil se je glasnik *h* (*χ*) iz glasnika *s, š*. Zamemba glasn. *s, š* in *h* je v slovanščini navadna, na pr. česki slopati, sorbere, gorenjeluč. šlapac, avide deglutire, poljsk. chlap-ac, lambendo bibere, srbsk. hlaptati, sorbere canum more; hrv. šupeljak, bedak, po pravem: votel, (hohl), štajersk.-slov. hupeljak, idem; slov. slap in hlap, vapor, česk. šlapati, incedere, hrv. hlapati, largis calceis strepere, lento gradu incedere itd. Že ruski jezikoslovec Mikucky je besede: šala, šalaš, salaš imel za prave slovanske in je primerjal s sanskr. çâlâ, domus. Matzenauer pa trdi, da se česko-poljsk. chal-upa ujema s staronemšk. sal, aedes, domicilium. Staronord. sel; Senne, anglosaks. seli, Schener, starovisn. seli, sali, idem. Fick stavlja te besede k lat. solum in solium, a. verjetnejše je priravnavanje k sanskr. çâlâ, domus, goth. saljan, devertere, manere. Vsekako ni torej slov. šala — šalaš — salaš magyarskega početka, nego indoevropskega.

Šalaš, salaš torej ni tujka, in chalet Anniviersčanov se ujema s slovansk. šala, šalaš, hal-aga, chal-upa.

Čisto drug pomén pa ima slovenska: hal-uga, po Gutschmannu: morska trava, Seegrass, hrv. haluga, herba quaedam, srb. haluga, herba inutilis. Ta ima podstavo hal, srbski: hala, Koth, Schmutz. hrv. hal-av, blaten, mužnat, halaviti, maculare, inquinare, starsrb. ohalovati, polluere. Tudi hala se je izobrazilo iz sala, in mi naha-

jamo v staro- in novoslov. salo, Schmiere, Fett, pri goriških Slovencih: selen iz salen, žaltav, rancidus, putidus, fracidus; dalje v imenih rek, ki imajo motno, rujavo, blatno, nesnažno vodo, tako Sala na Kranjskem, Sala na Ogerskem, Salica na Štajerskem: V venetoital. je salavo, sordidus, gotovo iz jezika starodavnih Venetčanov, in celó v srednjenemšč. salwen, furvum, sordidum fieri, transit. maculare, sal, sordes. Brez dvombe so te srednjenemške besede prišle iz slovanščine.

Črnogorci še poznajo tudi haluga v pomenu: caverna, Kluff; Matzenauer jo primerja gršk. σήραξ gen. σήραγος, Höhle, Kluff.

V bližini današnjih Anniviersčanov imenuje Strabo rod: Σαλασσοι, t. j. Salašani, ktere je že hotel leta 143. pred Krist. konsul Appius Claudius podjarmiti, ali stoprav leta 16. pred Krist. jih je cesar Augustus do cela pogubil. Drugi Salassi so stanovali na južnej strani Krasa, in te je tudi Augustus ukrotil (Strab. Geog. VII, 4. Appian. Bell. illyr.). Bili so to Salašani, prebivalci salašev, ki so se redili o živinoreji, kakor severnoslov. Salašani na Radhosti v Moravi in v Tatrah na Slovaškem.

Beseda salaš je znana pri Rusih, Srbih in Čehih. Staročeski glossator Wacerad (okoli 1250) prestavlja salaš v casa pastoralis.

Drugo poznamenovanje za „Sennhütte“ je geta. V ruščini nahajamo: gát, ograja, česk. za-hata, sepimentum, magyar. gát, ograja, iz slovanščine, in sicer od: gat-it, obturare viminibus, s protjem zadelati, ker so take ograje sploh spletene in s protjem zvezane. Isti pomen ima nemški Schweige, ograja za živino, staronord. svigg-jan, conserere, nectere, claudere.

Ko je Malten vprašal Anniviersčanko, koliko bi hotela imeti za kos alabastra, ki se v jeziku Anniviersčanov veli pezza beak (ni-li to slovanski: petja-peča, staroslov. pešts iz petj, in belak?), odgovorila je: Štiri batz, kar po Maltenu izraža: Vier Batzen. *)

Lavino imenujejo: valanza, to ni druga nego: valjanca.

Vertex montis, Berggipfel, imenuje Anniviersčan: ciema, zato ime gorá: Cima del Baduz, Cima del Munt. Cima označuje tudi v književnej italščini Berggipfel. Sèmkaj je prišla iz jezikov starih Venetov, ki besedo cima izgovarjajo, kakor Bertram piše, kot Šima (gršk. th).** V venetščini pomenja Šima apice, culmine, sammitá qualunque, in Šima ni zopet drugo nego staroslov. tēmę, tiemę vertex, apex, hrv. time (Ver.) vertex, slov. teme. Italščina kakor poljščina izpreminja

*) Omenilo se je popreje, da imajo v Anniviersu poročenci navado, duhovnika obdarovati z žepnim robcem. G. župnik v Ajdovščini Ivan Dugulin mi pa piše: „Navada poročitelju sploh, bodi si župniku ali kaplanu, v dar podeliti žepno rutico, živi še dandanes na Krasu, na Ipavskem in ob beneškej meji. V komenskem dekanatu na Krasu dajejo poročenci duhovniku navadno robec modre boje. Na Ipavskem in ob beneškej meji se pa vsi več ali manje z denarjem odkupujejo.“

***) Glej časnik Politik I. 1883. br. 225. Listek str. 2.

glasnik *t* pred vokalom *i* v *c*, *z* (nemški *z*); zato govori: *zio*, *Oheim*, iz gršk. *ἑῖος*, *Oheim*.

Ako bi kak mlajši slovanski učenjak potoval v dolino Anniviers, nabra bi gotovo še več besed, ktere imajo slovanski početek.

† Ivan Macun.

Njegova slovstvena delavnost.

Med štajersko-slovenskimi književniki zavzema brez vsega ugovora Ivan Macun eno najodličnejših mest, naj se pri tem že gleda na čas, v katerem je njegovo pero že bilo delavno, ali na rabo jezika — on je pisal v slovenskem, v hrvatsko-srbskem in tudi v nemškem jeziku — ali pa slednjič na mnogovrstnost od njega obdelanih predmetov.

Za ta majhni spis je pisatelju na prvem mestu služila kratka ocena Macunove slovstvene delavnosti in njegovega rodoljubja, ktero je spisal prečastiti gospod župnik Davorin Trstenjak in mu jo v ta namen v porabo prepustil, na drugem pa Riegerjev „Naučný slovník“ in Wurzbachov „Biographisches Lexikon“. A tudi nekoliko lastnoročnih zapiskov in opombic rajnikovih mu je bilo v porabo.

Omenjeni prijateljski spis piše o Macunu kot dijaku takó-le: Med goreče rodoljubne slovenske mladenče, kteri so se na graškem vseučilišči marljivo v milej slovenščini vadili, drug drugega vzpodbujajóč k delavnosti na takrat še slabó obdelanem polji slovenske literature, spada v prvej vrsti Ivan Macun, narodivši se leta 1821. v Trnovcih kraj Pesnice, dve dobri uri hodá od starodavnega Ptuja.

Gymnasijalne nauke je pokojnik preučil v Mariboru pod navodom izvrstnega paedagoga in didaktika Friderika Rieglerja, poznejšega šolskega svetovalca v Gradci, modro- in pravoslovne studije pa na graškem vseučilišči. Nadopolni dijak je stopil v duševno zvezo s svojimi rojaki, ki so ali nekaj poprej ali pa ravno takrat živeli v Gradci. Med njimi naj se tukaj imenujejo dr. Muršec, Stanko Vraz, Davorin Trstenjak in še drugi, s kterimi vred je deloval za omiko štajersko-slovenskega naroda.

Med modroslovci in pravniki je bil Macun najiskrenejši buditelj narodne zavesti, učéc jih slovenske slovnice in obračajóč njihove poglede na slovansko časopisje in književnost. Tako je praktično gojil v življenji idejo slovanske duševne vzajemnosti!

Kot pravnik na vseučilišči je branil po časopisih pravice Slovencev, in eden njegovih najprvih spisov je bil natisnen v Lipskem časopisu